

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 41.

Marti 11. Optombre

1860.

Conferintiele comisiunii filologice *romanesci transilvane.*

Este cea mai mare probaveritate, cumca protocolulu siedintieloru comisiunii filologice romaue se va publica in totu coprinsulu seu prin tiparu; pentrucă de si conclusele acelei comisiuni ca unele ce privescu numai la literatur'a noastră nationala, nu au vreo putere obligatōre, totusi ele au trasu cu totu dreptulu intrég'a luare aminte a toturoru connationaliloru si compatriotiloru, carora le pasa de inaintarea si prosperarea limbei nōstre. Intr'aceea si pene candu acelu protocolu ar vedé lumina, noi ne tienemu de o datorintia nationala si patriotica a comunică lectoriloru nostrii esintia tuturoru concluseru susu numitei comisiuni, asia precum avuramu ocaziune de a o afla din fuintana competinta.

Eara fiindca judecandu dupa o sama de corespondentie care ne sosira in dilele din urma, multi lectori voiescu se afle si numele membriloru, din carii a fostu compusa comisiunea —, nu lipsinu a indestula si acēsta curiositate insirandu numele fiacarui membru dupa etatea (vresta) loru. Aceiasi suntu:

DDnii: Timoteu Cipariu, canonicu, directoru gimnasialu in Blasiu, etc.

Ioanu Popasu, parochu si protopopu in Brasiovu.

Gavriilu Munteanu, profesoru si directoru gimn. in Brasiovu.

Georgie Baritiu, directoru alu fabriciei de chartiă mechan. in Zernesti, colaboratoru alu Gazetei.

DDnii: Andreiu Muresianu, ces. r. concipistu si Translatoru gubern. in Sibiu.

Antoniu Vestemanu, parochu in Sibiu.

Ioanu Negrutiu, parochu si protopopu in Clusiu.

Ioanu Puscariu, c. r. pretoru in Venetia din tienutulu Fogarasiului.

Ioanu Germanu Codru, c. r. adiunctu de pretura in Cinculu mare.

Sava Popovici Barcianu, parochu in Resinaru, bolnavu fiindu, a lipsitu.

Fratele nostru „Telegrafulu romanu“ observă cu ocaziunea frumōsei sale referate ce facū despre lucrările comisiunii filologice, cumca in aceeași tōte opiniunile aru fi fostu reprezentate Noi recunōscemu ca era tōte opiniunile reprezentate, adaugemu in sa, ca aceleasi era relative fōrte putiene, adica mai vīrtosu numai doue! Ceea ce in sa noue ne veni si mai curiosu, fū impregiurarea, cumca prin persoanele susu numite se reprezentau — că nu sciu prin ce orbă intemprare mai tōte tienuturile Transilvaniei, dupa cum aceleasi diferu cate putienu in o sama de provincialismi si in asia numitele nuantie, sēu adica in acele diferentie fine a le pronunciatinnii, care la alte popōra sunt neasemenatu mai batatōre la audiu. Asia de es. Dn. Cipariu reprezenta tienuturile Ternaveloru, I. Popasu Brasiovalu cu Tiar'a Barsei, G. Munteanu tienutulu dela S. Sebesiu in josu pene preste Orastia, G. Baritiu Muntii apusei dela Turd'a nainte, A. Muresianu pe catu se 'ntinde romanimea intre Bistritia, Rodna si Naseudu cu adaoesele loru, A. Vestemanu impregiurimile Sibiului, I. Negrutiu ale

Clusului în drépt'a și în sténga pene la Gerl'a și Gilau, I. Puscariu, din Muntii Buceci dela Branu înainte pene în Rupea. I. G. Codru ambele mături ale Oltului, — adica: fiecare dupa locul naserii și alu creșterii sale pene la etatea juniei.

Acești barbati de litere fusera chiamati acum antaiadata în Transilvania pentru ca se represinte fatiá nu numai cu în. gubernu, ci și cu poporale conlocuítore progresele facute pene acum de romani în limb'a și în literatur'a lor. De au resitu densii a indetula doioșele asteptari a le natiunii, avemu se judecamu deocamdata din aceea ce suntemu în stare a comunicá în urmátorele.

Adunanduse membrii comisiunii în 2. Octobré pe la 10 óre în sala destinata pentru tienerea siedintielor, Domnulu c. r. consiliariu de instructiunea publica Paulu Vasici se adresá catra Dumnealor cu o cuventare scurta, corespondiétore impregiurarilor, intru carea descoperi comisiunii, cumca dupace în. c. r. guberniu atatu din punctulu de vedere alu tiparirii cartiloru școlastice romane cu literele latine, catu și din alu introducerii limbei romanesci în dicasterii vrea ca se i se comunice de catra literatii natiunii romane unu metodu de ortografia catu se póte mai inlesniciosu și mai corespondiétore geniului limbei, — apoi postesce pe comisiune ca aceeași se caute cu acésta ocașiune a impacá pe catu s'ar potea orice opiniuni desbinátore în modulu scrierii, séu adica se lucre în tóta putintióș'a unanimitate; se adevereze în fatia inaltului c. r. guberniu, în a natiunii și înainte tuturor celorlalte popóra conlocuítore, cumca limba romana și modulu ei de scriere séu adica ortografia cu litere latine a și ajunsu la acelu gradu de perfectiune și maturitate, pentru cá se póta merge alaturea cu celelalte limbi; eara mai departe remane totu în grija acestei comisiunii ca se resfire și se resulle orice opiniuni sinistre voru fi mai esistandu în privintia limbei romane.

Dupa acestea totu Domn. consiliariu de instructiunea publica a binevoitu a da citire inaltului emisu alu Ministeriului c. r. de cultu și instructiune publica cu data din 20. Aprile 1860 Nr. 2559/174, pe alu carui temeiu acésta comisiune filologica fu conchiamata de catra în. c. r. guberniu alu marelui Principatu Transilvania.

Cu acesta siedintiele se dechiara a fi deschise.

Indata apoi comisiunea pasi la constituirea sa, Presiedinte conducatoru alu desbateriloru fu alesu în unanimitate Domniasa Domnulu canonicu capitularu și directoru gimnasialu Timoteu Cipariu.

Secretari portatori de protocolu se alesera: DDnii Georgie Baritiu dela Zernesci și I. Puscariu c. r. pretoru dela Venetia de josu.

În privintia portarii protocolului se determiná, cá în acelasi inșele desbaterile séu adeca asiá numitul procesu verbalu se nu între, ci se se formuleze numai rezultatele lor și motivate dupa cuviintia se se coprinda în trensulu.

Dupa constituirea comisiunii mai citinduse odata susu laudatulu emisu ministerialu, comisiunea luandu atatu coprinsulu catu și spiritulu aceluși în deaprópe consideratiune, petrunsa totuodata de acea convictiune a sa, cumca a sositu de multu acelu tempu ferbinte doritu, intru carele se'i fia și romanului ertatu a se consultá despre midilócele cultivarii limbei sale nationale, a rugatu pe Domn. consiliariu de instructiunea publica, cá Domnia Sa mai nainte de incheierea lucruriloru acestei comisiuni se binevoiesca a inconuscintia pe în. c. r. gubernu, despre sincer'a și prea umili'ta multiamita cu carea membrii acestei comisiuni se simtu indatorati atatu catra inalt. ministeriu de instructiune publ, catu și catra în. guberniu provincialu pentru ca au binevoitu a luá în consideratiune și a implini respectivele dorintie ale întregii întielegintie romanesci; eara în catu pentru midilócele prin care desu laudatulu emisu crede ca romanii isi voru potea ajunge scopulu lor cu privintia la modulu scrierii, comisiunea isi pastréza a'si descoperi opiniunile sale catu se póte mai respicatu și totuodatalu lealu.

Totu din copriusulu emisului ministerialu, precum și din modalitatea cu carea membrii comisiunii fusera conchiamati, au urmatu de sine întrebatiunea: déca acésta comisiune este séu nu e competenté a decide ceva în privintia ortografiei limbei sale.

Conclusiune. Comisiunea nu se simte competenté a decide în modu obligatoriu séu cu privintia la defigerea definitiva a unoi ortografii cu litere

latine, séu la a ori carei alte parti de gramatica a ei, din cauza mai virtosu, cumca membrii conchiamați sunt numai o fractiune a barbatiloru de litere ai natiunei nóstre. Totusi membrii comisiunii unulu cate unulu, cá romani si cá ómeni de litere pretindu pentru síesi acelu dreptu, pe care 'lu are totu romanulu si totu omulu de a studia limba romana, precum si de a'si manifestá opiniunile sale in privintia culturai si inavutirii aceleia atatu in fati'a natiunii, catu si a le substerne guvernului candu acelasi le cere dela d'insii.

Mai departe insasi natur'a lucrului spune destulu de lamuritu, cumca din mesurile lnate de catra in. ministeriu de cultu spre a se introduce ortografi'a cu litere latine anca nu se póte nicidecum presupune cá cum acelasiu ar avea de scopu, ca dupa ce va culege opiniunile mai multoru comisiuni filologice, apoi se'si aróge síesi dreptulu de a decretá si a impune romaniloru óresicare ortografi'a cu fortia; ci comisiunea intielege susu citatulu emisu ministerialu numai asia cumca, dupace romanii din mai multe parti isi descoperisera de repetite ori dorintia loru de a se introduce la d'insii scrierea cu litere latine, apoi ministeriulu, carele scia prea bine cumca pe la inceputulu traducerii buletinului imperialu in limba romana, adica inainte cu 9—10 ani anca totu se mai aflase cu cale a se mai pastrá literele asia numite chiriliane, in aceste timpuri se induplecá a dá romaniloru ocaziune de a consultatatu asupra principiului, de a se introduce séu nu literele latine, catu si asupra ortografiei; eara apoi a face se se publice o asemenea opiniune intocma cum se publica si se recomanda de es. multe carti scolastice de tóte limbele, fara ca acésta se se face in forma obligatoria.

Prin urmare pene aici din copriusulu acelui emisu nu póte culege nimini altuceva, decatu o generósa bunavointia a gubernului Maiest. Sale catra natiunea romana supusa sceptrului seu.

Déca totusi la desbaterea cestiunii de fatia comisiunea mai afla ceva de doritu, apoi aceeași este, cumca dupa ce in. ministeriu aflá cu cale, ca pentru deslegarea uneia si aceleiasi cestiunii se conchiame in diverse parti ale monarchiei locuite de romani diverse comisiunii filologice, operatele acelorasi se se concrédia cercetarii unei societati literarie, care ar fi a se formá inadinsu pentru culti-

varea limbei romane. Natiunea nóstra este una, limba ei anca este una si aceeași, de si natiunea se afla in cateva provincii tienetóre de una si aceeași corona a Austriei Mesura gubernementala prin carea dupa cum se aude, ca s'a decretatu mai multe comisiuni pentru staverirea unei ortografii, eara preste acésta s'a mai intrebatu si respectivele ordinariate, ingreuna deslegarea problemei, eara nu o inainta

A d ó a d i.

La ordinea dilei au fostu:

1. Citirea prin unulu din secretari a proiectului de ortografi'a romana cu litere latine comunicatu comisiunii filologice de catra in. c. r. guberniu cá trimisu in josu dela in. c. r. ministeriu de instructiune publica cu acea insarcinare, cá comisiunea filologica se'si face reflesiunile sale la acelasiu, séu se'lu schimbe dupa cerintia, la totu casulu ansa intr'unu modu determinatu.

Conclusiune. Citinduse acelu proiectu cu tóta luarea aminte si studianduse inadinsu, comisiunea se vediú indemnata a dechiará cu votu unanimu, cumca acelasiu de si destinatu a regulá ortografi'a comuna cu litere latine, nici de cum nu póte corespunde scopului propusu, nici a indestulá intru nimicu asteptarile literatiloru natiunii romane; eara acésta din urmatórele temeieri; pentruca:

1. Disulu proiectu nu respectá de locu progesele limbei pe care lea facutu acésta de ani trei sute de candu aceeași se scrie si se citește.

2. Acelasiu nesocotesce tóte acelea studii filologice serióse si indelunge, care de ani optudieci incóce de candu limba romana se scrie si cu litere latine, s'au facutu asuprá ortografiei aceleiasi de catra mai multi barbati romani, renumiti nu numai in campulu literaturai nationale, ci si preste totu in lumea erudita, cu cele mai frumóse rezultate —

3. Proiectulu propusu comisiunii spre desbatere este de o natura cá in locu de a náintá, se arunce mai virtosu pedeci in drumulu desvoltarii limbei romanesci, eara acésta cu atatu mai virtosu, ca dupa acelu proiectu fonetica limbei romane cu tóte finele modulatiuni si nuantie ar fi se se ficseze si óresicum se se lege ódata pentru totudeau-

n'a într'unu modu, precum natiunea romana nu va voi nici odinioara.

4. Desu numitul proiectu de ortografia lo-vesce dea dreptulu in principiulu etimologicu alu limbei si se infrunta cu geniulu ei in modulu celu mai batatoru la ochi.

Intr'aceea comisiunea pentrucá se castige din timpu si se scurte din reflexiunile sale, aflá cu cale a ruga pe Domn. canonicu Timoteu Cipariu, cá se binevoiesca a da citire acelor reflexiuni ale sale, pe care apucase ale face de mai nainte la desu numitul proiectu de ortografia, si ale comunicá membriloru.

Citinduse acele reflexiuni earasi cu tóta lua-rea aminte, ceilalti membrii ai comisiunii avura prea placut'a ocaziune de a se convinge, cumca D. canonicu Cipariu cu acelu operatu alu seu a usio-ratu prea multu lucrurile comisiunii si totu-odata a concentratu la unu locu tóte argumintele vorbitóre pentru neconditionat'a delaturare a desu citatului proiectu de ortografia; eara apoi aflá de neaparatu cá operatulu Domnului canonicu Cipariu se se alature la protocolulu comisiunii spre inaintare mai departe.

A t r e i a d i

La ordinea dilei a fostu:

Defigerea principiului dupa carele trebuie se se regule ortografia limbei romane cu litere latine.

Conclusu. Comisiunea privindu si cerce-tandu acésta cestiune de o importantia suprema pentru viét'a si naintarea limbei romane din acelu punctu-de-vedere pe care ilu arata sciint'a; cunos-cundu ca literatii natiunii au se'si aléga aici numai intre principiulu etimologicu si intre celu foneticu, d'insa din partea sa dechiara si recunósce princi-piulu etimologicu de singurulu principiu alu unei ortografi si gramatice regulate; eara acésta din ur-matórele temeiri:

Principiulu etimologicu este conservativu pen-tru orice limba, si cu atata mai virtosu pentru limb'a nóstra romana; elu adeca e conservatorulu formelorú celoru bune, regulatorulu de anomalii, aducatoru la unitate a diferentieloru fonetice, cu unu cuventu e unu principiu de perfectionarea lim-bei. Din contra principiulu foneticu e unu princi-

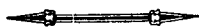
piu destructivuu, cu carele, déca l'amu adoptá, ar urma ca se se sancioneze anomaliele limbei si ne ar abate dela unitatea limbei, autorisandu formele stricate si provincialismii.

Mai departe istori'a literaturei nóstre nationale este martora, cumca limb'a romana in cursu de ani trei sute, de si cu ajutoriulu literelorú ciriliane, a naintatu cultivanduse mai preste totu dupa princi-piulu etimologicu, eara in catu a suferitu pedeci in acesta privintia, aceleasi i s'au aruncatu in drumu totu numai prin ortografi'a cu litere ciriliane; eara dupace de ani optudieci incóce mai multi barbati de litere au intreprinsu a restaurá literele latine in dreptulu lorú, ei cu aceleasi au adoptatu totuodata si principiulu etimologicu in partea cea mai mare cu rezultate fórté imbucratóre, ceea ce se póte cunósce nu numai din tractatulu ortograficu alu lui Petru Maioru protopopu si revisoru de carti, pu-blicatu la an. 1819 in Buda, din Dictionariulu de patru limbi, elaboratu de mai multi barbati si tipa-ritu, esitu totu la Buda in a. 1825, din celu de trei limbi alu lui Ioanu Bobu, tiparitu in Clusiu, pre-cum si din alte mai multe opuri romanesci publi-cate cu litere latine, mai virtosu in Blasiu, Bra-siovu, Sibiiu, precum si in Principatele vecine, un-de tocma si Monitorulu oficialu cá organu alu gu-berniului, cum si mai multe carti scolastice se pu-blica totu cu litere latine, — ci si din acea impre-giurare, cumca scrierea limbei romane cu litere la-tine s'a introdusu in cateva diecese ale cleruriloru romanesci, incependu mai virtosu dela 1835 si se continua pene in dilele nóstre, ceea ce se putea intempla totu cu asemenea rezultatu imbucuraturu anca si in afacerile publice ale tierii, déca natiunii nóstre pene inainte cu ani 12 in tierile austriace i s'ar fi recunoscutu viét'a politica.

Cu tóte acestea comisiunea considerandu im-pregiurarile, in care astadi se alla limb'a romana, precum parintii nostrii au fostu aplecati a face óresicare concesiuni principiului foneticu, asia si d'insa se vede indemnata a cede foneticei in casuri mai grele; eara acést'a numai pene candu cunos-cintia gramaticei limbei romane lucrata pe te-meiuri solide va castigá prin ajutoriulu scóleloru o intindere mai mare in natiunea romana, si — pene candu o societate literaria filologica romana a carei infiintare se doresce in generalu, va ela-

borá si publicá unu Dictionariu romanu etimologicu dupa cerintiele sciintieloru filologice din timpul in carele se va scrie acelasu.

(Va urma.)

INTIMPINARE

contra articolului Dlui Bogdan Petriceicu
Hasdau *),

Peritau Dacii?

Din Foitia de istoria. (D. St. Dunarei.)

(Urmare.)

Dupa ce iti aretaiu ca tóte citatiunile Dtale nu aretu preponderantia altui elementu in nationalitatea nóstra decatu numai alu celui romanu, eara nu alu celui Dacu; dupa ce iti aretaiu ca limba ce o vorbescu romanii proba destulu de unde venimu, si iti spuseiu ca indesiertu te incerei a ne întórce dela ideea romanitatii, da-mi voie se facu órecare comparatiune intre ceea ce vrei se demonstrezi Dta astadi, si intre ceea ce a vrutu se demonstreze asupra nóstra la 1848 guvernulu rusu. Mai antaiu vrei se'ti inchipuesci ca Dacii n'au peritu, ca romanii au peritu, si dupa cele ce dici la pagina 73, ca Dacii au fostu totu una cu Ghetii, si ca Ghetii erau Slavi, sau ca Slavii se tragu din Gheti; si in fine sa ne arunci in fatia: „Eata, inderetniciloru, ce ve pronumiti romani, ca sunteti Slavi, adica totu de o origina cu bunii vecini rusi.“ Si apoi in foitia a cincea te intorci, te lasi de planulu pe care póte ca ti-lu a dejucatu cineva, si te incerci se arati ca nici unu elementu n'a predominitu la formarea nationalitatii romane, adica, ca noi nu suntemu de vitia latina, ca noi nu suntemu frati cu ceilalti neolatini, ca noi nu meritamu simpatia Europei ca unu poporu apasatu de slavismulu din care nu facemu parte, si in finele finelui, ca noi nu debue se ne lepedamu de naturalulu nostru protectoru — slavulu — care singuru are drepturi asupra noastra: dupa maniera cu care espui critica Dtale, si dupa ventulu cu care te exprimi, acestea vrei sa ne areti prin articolulu Dtale. Ei! stimabilulu meu colegu, totu acestea s'a incercatu a demonstra la 1848 comitele Neselrode prin famosá sa circulara

catra puterile Europei, ca adica, originea nóstra se perde in intunereculu seculiloru, si ca avemu nebunia de a le crede de vitia latina, etc. etc. Ce se-ti facu, daca articolulu Dtale are asemenare cu cuvintele ees-ministrului afaceriloru esterne alu Rusiei?

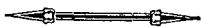
Daca cu asemene idei, vii si Dta astadi intre romani, te folosesci de buna loru vrointia si capeti o cathedra de istoria, cá mai bine se faci propaganda Dtale, apoi iti spunu ca este tardiu, ca iti vei perde timpul, vroindu a aduce acemenea idei false si resuflate intre romani; eara guvernulu care te ar suferi se propagi junimei asemeni erori, ar fi privitu de poporulu romanu criminalu de lesa-nationalitate.

Si apoi, se-ti spunu dreptu, o publicatiune la care vedu pe D. Daciadi ca ia odata 10 esemplare pe anu, si pe episcopulu Filaretu Stavropoleosu Scribanu facundu pe seminariulu Socolii se ia 10 esemplare pentru indeletnicirea la lectura a tineriloru din acea scóla (audi D. ministru alu instructiunei publice?!), acea publicatiune, diu, nu mirósa nici cum a nationalitate romana, ci mai multu o nationalitate slavona. Connu mon brave homme, servindume cu espresiunea cocoanei boerului ce era sufloru ministeriului trecutulu din Moldova, raportata de Civis Bahluensis dela Steoa Dunarei. S'au publicatu multe foitile istorice, precum: „Magazinulu Daciei, Dacia literara, Archiva romana etc. etc., si chiaru se publicu si acum, dara pe venerabilulu episcopu nu'lu amu vedutu abonandu biblioteca seminariului cu zecimi de esemplare pentru indebutintarea la lectura a eleviloru, cu tóte ca seminariulu totudeauna a avutu reserva, si in acele productioni elevii ar fi aflatu mai romanesci cunoscenti istorice si literarii: ba inca mi se spune ca asemenea carti ar fi proscrise din acea biblioteca, si pe catu cunosc pe venerabilulu episcopu, mai bine ar fi ingaduitu pe Voltaire decatu foitie combatátore slavonismului. Guvernulu, stimabilulu meu colegu, ar debui se fie tare cu luare aminte ca se nu ve jucati in acesti timpi de libertate, cu junimea nóstra, si se fie mandru de a nu lasa sa se calce in picióre acea scumpa nationalitate cu care amu trecutulu preste atatea furtuni.

Acum se-ti mai vorbescu ceva si despre modulu cu care vrei se-ti sustii ideea, si cu care te

esprimi asupra ardelenilor Modulul acela nu este de feliu istoricu si alu unui criticu, celu putienu in cealalte parte a Europei; prea vrei cu ciomagulu se ne bagi in capu ideea unei nenationalitati: numai omulu care voiesce se sustie unu neadeveru, alérge la violentia si la injurii; asia tiranii numai cu cnutulu d'abea isi potu sustiené inichitatile lor, si Dta vrei se propagi slavismulu intre noi cu expresiuni injurióse. Mai antaiu ne faci nebuni ca amu crediutu ca suntemu de vitia latina, pe fratii ardeleni ii faci mincinosi, siarlatani, fanarioti, si alte grosietati. Incepi cu unu tonu cá cum Dta ai fi celu atacatu, si cá cum antagonistii Dtale tiar fi respunsu cu insolentia si acum te aperi; insa nu este asia. Ideea romanismului a fostu intre romani dela colonisare, pentru ca exista in sangele ce le curge prin vine, in timpurile de persecutiune a le romaniloru din tóte provinciile, adica, pe candu nationalitatea lor era incalcata si struncinata de turci, fanarioti, unguri, austrieni, si mai alesu de slavi, fratii ardeleni au inceputu a improspeta acésta nationalitate, si apoi multu mai in urma vii Dta si te sburlesci pentru ca ei au cutediatu a improspeta unu asia lucru daunatoriu veciniloru nostri si utilu noua; o mare greutate iti sta pe inima, si iti versi veninulu pe unu poporu care a sciutu asia de bine se profite de consiliurile ce i le au datu cativa fii ai sei, si asupra acelor fii, pentru ca au cutezatu se inaltie vocea spre a ne destepta din letargia in care jaceamu.

(Va urmá.)

Fundatiunea Zsiga — Cosperdana.

Urbea mare, 14. Octobre 1860.

Onorata Redactiune!

Domnulu Nicolae Zsiga cetatianu si negutiatoriu in Urbea mare si sotia sa, Dómua Ana Cosperda au facutu o fundatiune scolara, pentru tene rimea romana de religia greco-orientala, studinte in gimnasiu si academia la Urbea mare, intr'o suma de 20.000 = doue dieci mii fr. m. a. — Acestu e obieptalu, despre carele eu — prin bunavoirea on. redactiuni — voiu face publiculu romanu aretare.

Sórtéa a adusu cu sene, de si eu sum in Urbea mare la infintiarea si la inceputulu fundatiunei acesteia, si fiindca intre cele la cumperarea curtei fundationale decurse — pene acum intru tóte mai numai eu amu fostu martoru; eu voiu implini si aceia chiamare, se facu fundatiunea acésta cunoscuta gazetelor romane, si prin ele natiunei romane. Din scopulu acesta adaogu sub I. copia din cartea si statutele fundationale, si sub II. rogarea fundatoriloru, intens'a la premarit'a c. r. locutiintia din Ungaria, prin carea rogare se cere intarirea in gubernu de statu, care done documinte peste totu descriu obieptulu nostru, si eu la obieptulu acestu mare indresnescu acestu putienu comentariu a face.

1. Fundatorii dorescu, ca documentulu acesta fundationalu dupa ce va fi intaritu din partea gubernulu de statu, se se tramita in copii tiparite la tóte maritele episcopaturi gr. orientale din Banatu, Bucovina, Transilvania si Ungaria; si dupa parerea mea acésta e fórté de lipsa, ca se scia natiunea, unde si ce are, fiindca dupa auditu, se mai afla cate o fundatiune ici si cóle, despre carea inse natiunea nimicu nu scie.

2. Fundatorii voiescu aceea, ca administrarea si socotelile fundationale in totu anulu se se publice prin gazetele romane, mai departe dorescu fundatorii aceea, ca senatul fundationalu se substérna socotile sale la maritul episcopatu diecesanu alu Aradului, eara de se va face rogare intru acésta, se binevoiesca maritul episcopatu gr. or. din Transilvania, séu cu timpu preamarita metropolia romana gr. or. in instantia a doue a determiná, precum mai departe in paragrafulu statuteloru celu din urma cu cuvinte chiare au determinatu fundatorii aceia, cá natiunea séu religiunea straina la fundatiunea acésta ceva dreptu séu incurgere se nu aiba, in carele paragrafu fundatorii róga pe natiunea romana, cá densa se apere institutulu acesta de orce incurgere straina.

Póte ca sunt ómeni, carii cugeta, ca prin ast-felu de hotariri s'a vetamatu ceva auctoritate, inse eu le respundu, ca nici decatu, pentru ca fundatorii au dreptu a dispune despre crucerii lor dupa vointia, eara din alta parte multe cause sunt, pentru care ne rugamu de straini, se ne deie odata pace si se ne lase, cá noi se ducemu socóta despre averile nóstre, apoi se le publicamu noi soco-

telile noastre in totu anulu, cum facu tóte institutelu in lumea civilisata, si asia vomu fi siguri, ca noi vomu puté vedé lipsele si scaderile administrarei, fara se asteptamu dupa mórtea perceptorelui dupa cum s'a intemplat cu ceva socoti fórte mari, unde bietulu fondu scolaru se vede a fi patimitu.

Domniloru! este tristu, inse adevveratu lucru, ca despre socotile noastre bisericesci si scolare din Banatu si Ungari'a, nu se mai face impartasire publica, si lumea se vaieta, ca in concursulu . . . ar fi peritu multe mii din fundatiunea scolara, — insa neamului nostru nu-i este ertatu asia ceva se scia, caci pentru romanu este destulu aceea, ca prin asia numita „aucta decimalis“ (10⁰/₀ dupa plat'a invetiatorului) se platésca, si prin bisericelu loru cele serace se pórté unu discu pentru fundulu religionarlu si altu tassu pentru celu scolaru, da mai multu se nu gramusde, caci a cere vreo socota, ar fi temeritate ne audita! — Ce s'a intemplat in Bucovina pe mare, neau usturatu si ne ustura si adi pre noi, pe cei mai de multu si cu multu mai seraci in mesura mai mica, insa pentru noi destulu de grea.

3. Eu cu pietate 'mi aducu aminte si facu cunoscuta descoperirea Dlui fundatoru Nic. Zsiga, carea descoperire o a facutu Dsa intru bucuria atunci, candu se scriã legatura despre tocméla cumperarei curtei fundationale, si candu Domnulu vendiatoru fapt'a acésta marétia a Dlui fundatoru cu cuviute demne atengunduo, Dnulu fundatoru dise: Eu amu in fapta acésta cu atata mai mare bucuria, cu catu si eu in gimnasiulu de aicea amu studiétu, si se fia marire lui Ddien, ca eu, carele ca studinte pentru cortelulu celu indepartatu mai alesu érna dormiamu pe podelele scólei, si rareori aveamu fertura, astadi sum in stare celoru lipsiti a face acestu ajutoru.

4. Ordinea institutului inca nu e determinata, insa mobilele adeca: paturi, mese, vestminte de patu sunt cumperate, si catu mai curendu se va deschide concursu pe a. scol. 1860/1.

5. Santirea institutului va se fia in diu'a S. Nicolae, si eu credu, ca respectivulu venerabilulu cleru va face programa cuvenita, cá toti se putemu lua parte la serbarea acésta.

6. Si pena va intari inaltulu gubernu de statu institutulu acesta, voru duce direptiunea fundatio-

nala: Atanasiu Boczkó preside consistorialu si protopresbiterulu Oradanu, Sim. Bica protopresbiterulu Pestesiului, Paulu si Ioane Iasie parochii din Urbea mare, Gavriilu Netyo parochulu din suburbiulu Vencenze, mai departe D. fundatoru N. Zsiga, si c. r. consil. si inspectoru scolaru Dem. Ioanescu, Michailu Stupa, perceptoriulu Urbei mare, Georgiu Popa consiliaru la c. r. tribunalu provincialu si T. Lázár advocatu si fiscalu consistorialu.

7. Cartea si statutele fundationale, sunt scri-se pe papiro de bristolu, cu condeiulu renumitului caligrafu Florianu Popoviciu. — Diploma acésta este legata in catifea rosia, si firulu desigilat cu prinde in sine colorulu natiunei romane.

8. Prefectulu fundatiunei, carele se dice celu d'antainu, este ascultatoriulu de dreptari in cursulu alu 3-lea Teodoru Popu.

9. Venitulu fundatiunei sta din arend'a curtei, si pentru elevi se relienu atatea chilii, cate sunt de lipsa, amesuratu venitulu, dupa care se primescu elevii.

Prin fundatiunea acésta se mari numerulu fundationiloru scolare in Urbea mare, care orasiu este in privinti'a acésta unulu din cele mai avute locuri, unde pentru romano-catolici sustau fundatiunile lui Németh, Salamon, Laycsák, unde se tiene si fundatiunea cea bogata dela Bibics, unde pentru romanii greco-catolici susta fundatiunea dela imperatoriulu Leopoldu II. si unde pentru romanii cei de biseric'a gr. orient., carea din timpurile trecute nu prea cu multa multiamita este datóre legislatiunei, face fundatiune unu cetatianu privatu cu sot'i'a sa, Nicolae Zsiga si Ana Cosperda, al caroru nume in istori'a romana in veci va straluci, pe carii noi din partile Ungariei pentru faptele loru ii punemu intre cei mai buni romani si intre cei mai buni crescini.

Mai amu un'a de descoperitu, adeca: Domnulu fundatoru N. Zsiga dice: „Domniloru! eu dau banii si facu fundatiunea, eara Dvóstre carii pricepeti si sunteti chiamati spre acea, purtati grija fundatiunei st cautati, ca institutulu acesta se respunda scopului“; si graiulu acesta este indireptatu catra inteliginti'a romana cea din Urbea mare, eara mai tare este indireptatu catra venerabilulu cleru, in ale carui mani este sórtea si viitoriulu nostru depusu, si dela care cleru aterna ca se scia po-

porulu nostru de institutul acesta, ca bucate si legume institutul acesta se numai cumpere, si ca de si nu in tota duminica, celu pucinu in serbatorile cele mari, unu discu se se porțe prin biserică pentru fundatiunea dela Oradea mare, unde studia seracimea noastră, care la timpul seu va lucra pentru binele nostru

Eu voiescu a crede, ca din institutul acesta voru esi asia barbati, carii voru fi in stare a pre-tende dreptatea lui Ddiu si pentru romani; carii voru conlucra intru acea, ca pe renegati si vendiatorii natiunei romane, concetatenii nostri de alte nationalitati asemenea se-i contemne, precum este de lipsa, ca noi in fati'a lumii se-i contemnau, dela carii elevi se invetie cei retaciti, ca celu in biserică noastră hotezatu, carele dela noi dupa lege nu s'a indepartatu, pene se va tiené de noi, debue se faca cruce dupa ritulu resaritenu, si ca romanulu si roman'a are din carte romana a se rugá si in casele loru calendare si jurnale romane a tiené, si ca acésta asia se fia, eu dicu amin!

De asta data incheiu scrierea mea, eara senatulu fundationalu prin bunavointi'a onoratei redactiuni va face cunoscuta pasiurile cele mai de parte si rezultatulu loru. —

G. P.

(Urméza statutele.)

Fondulu Gazetei Transilvaniei.

Campeni, 23. Sept. 1860.

Stimate Domnule Redactoru!

Vediundu ca mai din multe locuri se facura contribui si oferte in folosulu publicitatei nationale, si noi muntenii nu le poturamu trece numai cu vederea fara se nu oferimu si noi ceva pentru sustinerea acestui diurnal de publicitate, care dela originea s'a pene in tempulu de facia ne a fostu si ne este cea mai buna scoala politica - nationale. —

Deci spre a se infintiá unu fondu de subsidie pentru Gazeta tramitemu si noi onoratei Redactiuni

deocamdata sum'a de 66 fiorini v. a. dela urmatorii contribuenti.

Din Campeni:

D. Georgiu de Crainicu c. r. silvieriu su- premu	10 fr.
Nicolau Croitoriu jude comunalu	4 „
Michaile Andreica proprietariu	5 „
Ioane Hoemanu c. r. padurariu	1 „
Iosifu Palade „	1 „
Pompeiu Dascalesculu c. r. aspirantu silvan.	1 „
Danielu Farkas arendatore	3 „
Basilu Motora parochu romanu	1 „
Nicolau Begnescu „ „	2 „
Teodoru Teocu proprietariu	2 „
Petru Ariesianu c. r. subsilvieriu	2 „

Din Vidra:

Petru Ioanette notariu comun.	5 „
Michailu Gombosiu jude com.	1 „
Alessandru Tomusu „ „	1 „

Din Neagra:

Georgiu Candra jude com.	1 „
--------------------------	-----

Din Alba cu:

Iosifu Plesa jude com.	1 „
------------------------	-----

Din Lupsia:

Antoniu Witkowszky notariu comunalu	1 „
Iacobu Gosa jude com.	1 „
Vasilie Romanu	1 „
Vasilie Cimonea parochu romanu	1 „

Bistra:

Vasilie Burdiu jude com.	1 „
Teodoru Petru proprietariu	1 „

Certegge:

Nicolau Teocu jude com.	2 „
Franciscu Gálfalvi	2 „
Nicolau Ariesianu parochu romanu	2 „
Ioane Tomusu proprietariu	1 „
Dimitrie Cothiselu „	1 „
Nicodimu Cothiselu „	1 „
Subscriulu	10 „

Sum'a in val. aust. . 66 fr.

Speramu ca si fratii Abrudeni inca nu voru lipsi a intreprinde o astufeliu de incercare atatu de necessaria si de folosu.

Georgiu Ioanette.

Cu sum'a incursa pena acum $491+10+66=567$, ad. cinci sute siesedeci si siepte fr. m. a.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografia lui
Ioanne Gött.